

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, логістики та туризму
Кафедра менеджменту**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для проведення практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни
«АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»**

**для здобувачів:
рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма
«Менеджмент організацій та адміністрування»
(транспортний менеджмент)**

КИЇВ НТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, логістики та туризму
Кафедра менеджменту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для проведення практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни
«АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

для здобувачів:
рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма
«Менеджмент організацій та адміністрування»
(транспортний менеджмент)

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні Науково-методичної ради
Національного транспортного університету
Протокол №40 від «12» червня 2025р.
Перший проректор, професор
Олександр МЕЛЬНИЧЕНКО

КИЇВ НТУ

Методичні вказівки для проведення практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Антикризовий менеджмент» для здобувачів: рівень вищої освіти – перший (бакалаврський), галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 073 «Менеджмент», освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій та адміністрування» (транспортний менеджмент) / розроб.: О.М. Ложачевська, Л.О. Литвишко - Київ: НТУ, 2025. - 19 с.

Розробники:

Д-р екон. наук, професор Олена ЛОЖАЧЕВСЬКА

Доцент, канд. екон. наук, доц. Лілія ЛИТВИШКО

Рекомендовано Методичною комісією Факультету менеджменту, логістики та туризму, протокол №11 від «28» травня 2025 року

Голова Методичної комісії факультету _____ Ольга ЗАЯЦ

© Олена ЛОЖАЧЕВСЬКА, Лілія ЛИТВИШКО, 2025

© Національний транспортний університет, 2025

ЗМІСТ

	стор
Вступ	5
1. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
2. Тематика практичних занять з дисципліни «Антикризовий менеджмент»	7
Практичне заняття 1. Сутність та особливості антикризового управління підприємствами ТДК	6
Практичне заняття 2. Сутність та особливості антикризового управління підприємствами ТДК	6
Практичне заняття 3. Діагностика виникнення і розвитку кризового стану підприємств ТДК	6
Практичне заняття 4. Антикризова програма підприємства	6
Практичне заняття 5. Стратегія в антикризовому управлінні	7
Практичне заняття 6. Роль контролінгу в системі антикризового управління	7
Практичне заняття 7. Особливості кадрового менеджменту в кризових умовах функціонування підприємства	7
Практичне заняття 8. Банкрутство, ліквідація та санація як методи антикризового управління	7
Практичне заняття 9. Інноваційна та інвестиційна політика підприємства в умовах кризи	7
Практичне заняття 10. Ризики в антикризовому управлінні підприємств ТДК	7
3. Завдання для самостійної роботи з дисципліни «Антикризовий менеджмент»	8
4. Порядок оцінювання знань здобувачів	9
Список рекомендованих джерел	10
Додаток А	13

ВСТУП

Методичні вказівки призначені для здобувачів: рівень вищої освіти – перший (бакалаврський), галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 073 «Менеджмент», освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій та адміністрування» (транспортний менеджмент). Вони передбачають глибоке й всебічне вивчення здобувачами теорії та самостійне закріплення практичних навичок з управління у кризових ситуаціях.

Загострення кризових процесів на рівні держави спричинили виникнення кризової ситуації на підприємствах транспортно-дорожнього комплексу (ТДК) та різних галузей. Такий стан призвів не тільки до раптових кардинальних негативних тенденцій та змін, пов'язаних із зменшенням обсягів виробництва, скороченням персоналу, втратою конкурентної позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках, а й у деяких випадках до їх ліквідації (банкрутства). Основними причинами цієї ситуації є відсутність досвіду антикризового управління і стратегії діяльності підприємств в умовах кризи.

Тому, на сьогоднішній день актуальною стає проблема підготовки висококваліфікованих фахівців з навичками кризис-менеджера. Саме дисципліна «Антикризовий менеджмент» і забезпечує у визначальній мірі якісну підготовку таких фахівців.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. *Метою викладання навчальної дисципліни* є формування у здобувачів професійних компетентностей щодо застосування методів діагностики кризового стану підприємств та розробки, застосування відповідних антикризових заходів.

1.2. *Основними завданнями* вивчення дисципліни є:

- вивчення теоретично-методичних основ діагностики кризового стану підприємства;
- дослідження складових прийняття й виконання антикризових стратегічних і тактичних господарських рішень та їх наслідків для підприємств відповідних галузей;
- оволодіння методами та технологіями санації та реструктуризації підприємств, що перебувають у кризовому стані.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

- **знати** симптоми та фактори виникнення кризових явищ у діяльності підприємства;
  - теоретико - методичні основи діагностики схильності підприємства до банкрутства;
  - загальні методи антикризового управління підприємством;
  - технології антикризового управління з внутрішньофірмових позицій,
  - зовнішній інструментарій антикризового управління підприємством.
- **вміти** виконувати такі види робіт:
  - розпізнавати різновиди криз та фактори їх виникнення;
  - вільно оперувати економічними поняттями дисципліни;

- використовувати сучасні методики діагностики схильності підприємства до банкрутства та виникнення криз у діяльності підприємства;
- самостійно обґрунтовувати доцільність прийняття конкретних господарських рішень щодо виводу підприємства з кризи;
- самостійно виконувати техніко-економічні розрахунки, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємства для забезпечення його сталого розвитку.

1.4 Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни:

дисципліна «Антикризовий менеджмент» тісно пов'язана з іншими дисциплінами: «Інформаційні системи і технології в управлінні організацією», «Менеджмент», «Управління конкурентоспроможністю підприємства», «Бізнес-аналітика», «Корпоративне управління» та ін.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Практичне заняття 1. Криза в системі державного управління.

1. Поняття кризи в соціально-економічному розвитку.
2. Типологія криз. Закономірності і причини економічних криз.
3. Роль держави в антикризовому управлінні.
4. Причини світової фінансової кризи.
5. Системна криза державного управління.
6. Реформи як засіб антикризового управління.

Практичне заняття 2. Сутність та особливості антикризового управління підприємствами ТДК

1. Суть, основні завдання та проблеми антикризового управління підприємствами транспортно-дорожнього комплексу (ТДК).
2. Види, функції та принципи антикризового управління.
3. Створення системи антикризового управління підприємством.
4. Ефективність антикризового управління на підприємствах ТДК.

Практичне заняття 3. Діагностика виникнення і розвитку кризового стану підприємств ТДК

1. Аналіз методичних підходів до діагностування кризового стану підприємств транспортно-дорожнього комплексу (ТДК).
2. Технологія проведення комплексного діагностики стану підприємства.
3. Використовуючи Додаток А, провести аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства.

Практичне заняття 4. Антикризова програма підприємства

1. Суть та значення антикризової програми підприємства.
2. Управління розробкою антикризової програми підприємства.
3. Методичне забезпечення формування антикризової програми підприємства.

4. Організація контролю за реалізацією антикризової програми підприємства.
5. Оцінка результативності реалізації антикризової програми підприємства.

Практичне заняття 5. Стратегія в антикризовому управлінні

1. Антикризова стратегія в системі стратегій підприємства.
2. Особливості вибору антикризової стратегії.
3. Основні технології розроблення та реалізації антикризових стратегій.

Практичне заняття 6. Роль контролінгу в системі антикризового управління

1. Суть та необхідність контролінгу в умовах кризи.
2. Характеристика оперативного і стратегічного контролінгу.
3. Модель впровадження антикризового контролінгу.

Практичне заняття 7. Особливості кадрового менеджменту в кризових умовах функціонування підприємства

1. Теорія кризових явищ та причина й наслідки кризи персоналу.
2. Поведінкові аспекти діяльності персоналу в умовах кризи.
3. Концепція антикризового управління персоналом.
4. Механізм здійснення антикризових заходів в роботі з персоналом.
5. Сутність організаційно-кадрового аудиту.

Практичне заняття 8. Банкрутство, ліквідація та санація як методи антикризового управління

1. Сутність, форми та економічні наслідки банкрутства.
2. Особливості ліквідації збанкрутілого підприємства.
3. Поняття та форми санації підприємства.
4. Суть реструктуризації підприємств.

Практичне заняття 9. Інноваційна та інвестиційна політика підприємства в умовах кризи

1. Інновація як засіб антикризового управління.
2. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним процесом.
3. Комплексна оцінка інноваційної діяльності підприємства в системі антикризового управління.
4. Значення інвестиційної політики в антикризовому управлінні.

Практичне заняття 10. Ризики в антикризовому управлінні підприємств ТДК

1. Поняття, види та значення ризиків в антикризовому управлінні підприємств транспортно-дорожнього комплексу (ТДК).
2. Управління і оцінювання ризиків в умовах антикризового менеджменту на підприємствах ТДК.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Використовуючи бібліотечний фонд НТУ та інші інформаційні та бібліографічні джерела, необхідно підготувати реферати, презентації, доповіді з таких питань:

1. Загальні поняття про кризу і кризові явища.
2. Причини виникнення кризи.
3. Типологія кризових явищ. Види криз.
4. Класифікація організаційних криз. Причини організаційних криз.
5. Суть і причини появи економічних криз.
6. Циклічність економічних криз.
7. Фази циклу і їх прояв.
8. Види економічних криз.
9. Взаємозв'язок технічних та економічних кризових явищ.
10. Концепція життєвого циклу підприємства.
11. Циклічність розвитку підприємства.
12. Причини виникнення криз на етапах життєвого циклу підприємства
13. Поняття стійкості і її види. Стійкість підприємства і кризи.
14. Зовнішні та внутрішні загрози на підприємствах ТДК.
15. Наслідки кризових явищ на підприємствах ТДК.
16. Можливість криз і антикризове управління на підприємствах ТДК.
17. Державні цикли і кризи.
18. Державне регулювання кризовими явищами.
19. Макросередовище і державне втручання.
20. Вплив макроекономічних проблем на підприємства.
21. Попередження кризових ситуацій на економічно і соціально значущих підприємствах ТДК.
22. Державне регулювання процесів санації економіки.
23. Система соціального захисту населення.
24. Сутність діагностики кризи розвитку транспортного підприємства.
25. Завдання діагностики кризи розвитку транспортного підприємства.
26. Інформаційне забезпечення діагностики кризового процесу.
27. Методичне забезпечення діагностики кризового процесу.
28. Етапи діагностики кризового процесу транспортного підприємства.
29. Методи діагностики кризи на підприємствах ТДК.
30. Особливості прогнозування і планування в антикризовому управлінні.
31. Оцінювання симптомів розвитку кризових ситуацій.
32. Значення стратегії в антикризовому управлінні.
33. Послідовність розробки антикризових заходів.
34. Інноваційно-інвестиційна політика в системі антикризового управління.
35. Інновації і механізми підвищення антикризової стійкості.
36. Управління маркетинговою стратегією в період фінансового оздоровлення транспортного підприємства.
37. Концептуальна модель безупинного стратегічного планування.

38. Сутність банкрутства. Форми банкрутства.
39. Економічні наслідки банкрутства.
40. Законодавство України про банкрутство.
41. Поняття про санацію підприємства. Форми санації.
42. Ліквідація збанкрутілих підприємств.
43. Заходи щодо виявлення та запобігання банкрутству.
44. Відповідальність за правопорушення, пов'язані з банкрутством.
45. Сутність формування кадрового антикризового потенціалу на підприємстві.
46. Особливість формування кадрового антикризового потенціалу на транспортному підприємстві.
47. Антикризова кадрова політика на підприємствах ТДК.
48. Формування антикризових груп.
49. Стимулювання і мотивація ефективності праці працівників.
50. Аналіз структури персоналу підприємства.
51. Система антикризового управління персоналом.
52. Технологія антикризового управління.
53. Система раннього упередження і реагування.
54. Організація внутрішньогосподарського антикризового механізму.
55. Функції Державного департаменту з питань банкрутства.
56. Поняття про ризики. Види ризиків.
57. Управління ризиками на підприємствах ТДК.
58. Резервування і управління запасами з урахуванням ризику.
59. Страхування ризиків на підприємствах ТДК.
60. Місце страхування в управлінні ризиками на підприємствах ТДК.
61. Глобальні тренди зі сталого розвитку: уникнення ризиків і можливості майбутнього на ринку транспортних послуг.
62. Диджиталізація як антикризова стратегія розвитку підприємств ТДК.
63. Сталість – основа розвитку бізнесу з надання транспортних послуг.
64. Характеристика цілей сталого розвитку (ЦСР).
65. Регулярність і сталість в постановці цілей при розробці антикризової програми на підприємствах ТДК.

4 ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

4.1 Загальні положення

Кредитна система, що застосовується, ґрунтується на принципах Європейської кредитно-трансферної системи – ECTS.

Заліковий кредит – це одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння кредитних модулів, або блоку модулів.

Кредитний модуль – це закінчений обсяг інформації, яку має засвоїти студент, або закінчений обсяг навчальної діяльності, яку має виконати студент.

ECTS-оцінки використовуються для спрощення переведення оцінок між інститутами, забезпечуючи конвертованість внутрішніх оцінок інститутів.

*Шкала ECTS - оцінок за контрольньо-діагностичним пакетом з дисципліни
«Антикризовий менеджмент»:*

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту
90 - 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання:

“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;

“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно оставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;

“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.

Список рекомендованих джерел

Основна:

1. Бровко Л.І., Сірко А.Ю., Крюкова Г.В. Економічна сутність антикризового управління підприємством. *Modern economics*. 2022. № 15. С. 36–40.
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2023. 377 с.
3. Серікова А.А. Сутність антикризового управління фінансовими ризиками підприємства. *Причорноморські студії*. 2021. № 25. С. 177–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_25_39
4. Скібіцька Л. І., Матвеев В. В., Щелкунов В. І., Подреза С. М. Антикризовий менеджмент : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2020. 584 с.
5. Хацер М.В. Антикризове фінансове управління на підприємстві: сутність, характеристика та механізм здійснення. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. 2019. Т. 30(69). № 1. С. 71–77.

6. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2019. 256 с.
7. Антикризове управління: технологія процесів реструктуризації: навч. посіб. / О.І. Амоша, Л.М. Кузьменко, В.М. Ращупкіна / Донбаська національна академія будівництва та архітектури. – Макіївка. – 2020. – 400 с.

Додаткова:

8. Литвишко Л.О., Сухенко АА. Антикризовий менеджмент в умовах глобальних трансформацій: системний підхід до подолання сучасних викликів. *Achievements of Science and Applied Research* : матер. 2 Міжнар. наук-практ. конф., 19-21 травня 2025, Дублін, Ірландія. С. 114-117. URL: <https://www.eoss-conf.com/achievements-of-science-and-applied-research/>
9. Литвишко Л.О., Воронова В.Д. Антикризовий менеджмент як інструмент безпекового розвитку бізнесу в Україні. *Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство* : матер. II Міжнар. наук-практ. конфер., ПДАУ, 2024. Том 1. м. Полтава, 27 вересня 2024 року. С. 160-162. URL: <http://surl.li/dhiger>
10. Литвишко Л.О., Кравчук І.В. Управління взаємодією зі стейкхолдерами проєктів транспортних підприємств. *Відбудова транспортної інфраструктури України* : матер. II Всеукр. наук. конф. здобувач. освіти і молодих учених, 20.06.2024 р., НТУ, Київ. С. 116-117. URL: <http://surl.li/oitzcz>
11. Литвишко Л.О., Фастовець В.Р., Заяць К.М. Антикризовий менеджмент при формуванні бізнес-стратегій виходу підприємств на зовнішні ринки. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, управлінський аспекти* : матер. Міжнар. наук-практ. конфер., 04-05 березня 2024 р., Київ, АПСВТ. URL: <http://surl.li/qwwux>
12. Ложачевська О. М., Підвальна О. Г., Мохонько Г. А, Литвишко Л. О. Бізнес-адміністрування механізму антикризового управління фінансами інноваційно орієнтованих підприємств в умовах диджиталізації та розвитку публічного управління. *Науковий фаховий журнал «Інвестиції: практика та досвід»*. 2023. Випуск №24.- К., 2023. - С. 30-34. - URL: <http://surl.li/olrze>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.24.30>
13. Литвишко Л. О., Компанець К. А., Артемчук В. О. Особливості інноваційного стратегічного управління підприємствами під час пандемії COVID-19. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2021. № 1. С. 82-86. URL: <http://www.intellect21.nuft.org.ua/index.php/archive>
14. Литвишко Л. О., Турчик О. О. Антикризові стратегії при управлінні підприємствами. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України*: матеріали I Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 15 березня 2021 р. Київ : Онлайн університет AGGR University, Міжнародна асоціація трансферу технологій, 2021. С. 207-208. URL: <https://itta.org.ua/onlajn-konferenciya-15-03-2021/>
15. Литвишко Л.О., Ясінський О.М. Особливості антикризового управління персоналом. 76 наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та співробітників відокремлених структурних підрозділів університету. – К.: НТУ, 2020. С. 327. URL: <http://vstup.ntu.edu.ua/konf-76.pdf>

16. Литвишко Л. О., Компанець К. А., Гурч Л. М. Інформаційна система стратегічного маркетингу підприємства сфери послуг. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 28/2019. С. 113–119. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/19.pdf.
17. Литвишко Л. О., Височило О. М. Особливості антикризового менеджменту в Україні. *Тенденції розвитку теорії і практики управління організаціями: монографія* / за ред. проф. О.М. Ложачевської. Київ, 2018. С. 207–218.
18. Литвишко Л. О., Сукманюк В. М. Реструктуризація, як інструмент реформування підприємств автотранспорту України. *Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник*. 2017. 2 (38). С. 47–54. URL: <http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/38/047.pdf>.
19. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. – К.: Кондор, 2018. – 366 с.
20. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т. – 2021. – 580 с.
21. Практика розгляду справ про банкрутство / Упоряд. Б.М. Поляков. – К.: Юридическая практика, 2016. – 336 с.
22. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / За наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2022. – С. 387.
23. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; 6-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2021. – 552 с.

Законодавча та нормативна база:

1. Конституція України. URL: <http://surl.li/uiajsw>
2. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». Редакція від 18.01.2025, підстава - [3980-IX](http://surl.li/panokw). URL: <http://surl.li/panokw>

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>
5. YouControl - сервіс для аналізу діяльності підприємств: <https://youcontrol.com.ua/>
6. ClarityProject - аналітика закупівель Prozorro: <https://clarity-project.info/>
7. Дія. Бізнес. URL: <https://surl.li/kkhvex>

ДОДАТОК А

Розрахунок основних аналітичних показників фінансового стану підприємств ТДК

Використовуючи Форму №1 «Баланс» та Форму №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіти про сукупний дохід) розрахувати такі показники:

- показники майнового стану
- показники ділової активності,
- показники рентабельності,
- показники фінансової стійкості,
- показники ліквідності (платоспроможності) та
- оцінити позицію підприємства на ринку цінних паперів.

Визначити економічний зміст та напрямок позитивних змін кожного показника.

Зробити висновки та пропозиції щодо запобігання кризового стану підприємства, на основі визначених показників діяльності.

Основні аналітичні показники фінансового стану підприємства

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків нових форм фінансової звітності (з 2013 року)	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
1. Показники майнового стану					
1.1 Валюта балансу (майно підприємства), (тис. грн.)	ВБ	Ф.1,р. 1300		Сукупна вартість активів підприємства	Збільшення (у більшості випадків)
1.2 Середня величина основних засобів, (тис. грн.)	$\overline{ОЗ}$	$\frac{Ф.1 \text{ р. } 1010(\text{гр. } 3 + \text{гр. } 4)}{2}$			Збільшення
1.3 Фондоозброєність, (тис.грн/чол).	Ф _о	$\frac{\overline{ОЗ}}{Ч}$		Показує забезпеченість персоналу основними засобами; яка вартість основних засобів припадає на одного працівника	Збільшення
1.4 Фондовіддача основних фондів (тис.грн/1грн)	Ф _в	$\frac{ЧД(В)Р}{\overline{ОЗ}}$	$\frac{Ф. \text{ № } 2, \text{ р. } 2000}{Ф. \text{ № } 1, \text{ р. } 1010}$	Показує ефективність використання основних фондів; яка величина доходу, отриманого від реалізації продукції, припадає на 1 грн., вкладену у основні фонди, що використовуються для виробництва цієї продукції.	Збільшення
1.5 Частка основних	Ч _{о.з.}			Частка коштів, інвестованих в основні	Зменшення за

засобів в активах (тис. грн)		Первісна вартість основних активи	$\frac{\text{Ф. №1, р. 1011}}{\text{Ф. №1, р. 1300}}$	засоби, у валюті балансу	умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації
1.6 Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{\text{зн.о.з.}}$	$\frac{\text{Знос основних засобів}}{\text{первісна вартість основних засобів}}$	$\frac{\text{Ф. №1, р. 1012}}{\text{Ф. №1, р. 1011}}$	Рівень фізичного зносу основних фондів	Зменшення
1.7 Коефіцієнт оновлення основних засобів	$K_{\text{он.о.з.}}$	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів/Первісна вартість основних засобів на кінець року	$\frac{\text{Ф. №1 (збільшення по р. 1011)}}{\text{Ф. №1; р. 1011 (гр.)}}$	Рівень фізичного оновлення основних фондів	Збільшення за умов виключення інфляційного фактора
1.8 Коефіцієнт мобільності активів	$K_{\text{моб}}$	$\frac{\text{Оборотні (мобільні) активи}}{\text{необоротні активи}}$	$\frac{\text{Ф. №1, р. 1195} + \text{р. 1200}}{\text{Ф. №1, р. 1095}}$	Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення, рекомендований рівень $K_{\text{моб}} \geq 5$
2. Показники ділової активності					
2.1 Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	$K_{\text{тр.}}$	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{активи}}$	$\frac{\text{Ф. №2, р. 2000}}{\text{Ф. №1, р. 1300}}$	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестований в активи	Збільшення
2.2 Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	$K_{\text{об.кошт.}}$	$\frac{\text{ЧД(В)Р}}{\text{оборотні кошти}}$	$\frac{\text{Ф. №2, р. 2000}}{\text{Ф. №1, р. 1300}}$	Кількість оборотів обігових коштів за період; скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів	Збільшення
2.3 Період одного обороту обігових коштів (днів)	$T_{\text{об.}}$	$\frac{360}{K_{\text{об.кошт.}}}$		Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію	Зменшення
2.4 Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	$K_{\text{об.зап.}}$	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{середні запаси}}$	$\frac{\text{Ф. №2, (р. 2050} + \text{р. 2130} + \text{р. 2130)}}{\text{Ф. №1, р. 1100}}$	Кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси	Збільшення
2.5 Період одного обороту (днів)	$T_{\text{об.}}$	$\frac{360}{K_{\text{об.зап.}}}$		Період, протягом якого запаси трансформуються в кошти	Зменшення, якщо це не перешкоджає нормальному процесу виробництва, не загрожує дефіцитом матеріальних

					ресурсів
2.6 Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборот)	$K_{об.д.з.}$	$\frac{ЧД(В)Р}{\text{середня дебітор. заборгованість}}$	$\frac{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1125 + \text{ р. } 1}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1125 + \text{ р. } 1}$	У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення
2.7 Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	$T_{\text{пог.д.з.}}$	$\frac{360}{K_{об.д.з.}}$		Середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення	Зменшення, особливо в умовах інфляції, збільшення, якщо додаткова вартість коштів компенсується додатковим прибутком від збільшення обсягів реалізації
2.8 Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	$K_{об.кр.}$	$\frac{ЧД(В)Р}{\text{поточні зобов'язання}}$	$\frac{\Phi. \text{№} 2, \text{ р. } 2000}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1695}$	У скільки разів виручка перевищує середньорічну кредиторську заборгованість	Збільшення
2.9 Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	$T_{\text{пог.кред.}}$	$\frac{360}{K_{об.кр.з.}}$		Середній період сплати підприємством кредиторської заборгованості	Зменшення
2.10 Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	$K_{об.в.к.}$	$\frac{ЧД(В)Р}{ВК}$	$\frac{\Phi. \text{№} 2, \text{ р. } 2000}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1495}$	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення
3. Показники рентабельності					
3.1 Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	$R_{\text{акт.зв.д.}}$	$\frac{\text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування}}{\text{Активи}}$	$\frac{\Phi. \text{№} 2, \text{ р. } 2290}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1300}$	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	збільшення
3.2 Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	$R_{\text{акт.ч.п.}}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	$\frac{\Phi. \text{№} 2, \text{ р. } 2350}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1300}$	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення
3.3 Рентабельність власного капіталу	$R_{в.к.}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{власний капітал}}$	$\frac{\Phi. \text{№} 2, \text{ р. } 2350}{\Phi. \text{№} 1, \text{ р. } 1495}$	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	збільшення

3.4.Рентабельність виробничих фондів	$R_{в.ф.}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{виробничі фонди}}$	$\frac{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2350}{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1011 + \text{р. } 1100}$	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів	збільшення
3.5Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від	$R_{проб.р.}$	$\frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{ЧД(В)Р}}$	$\frac{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2000 - (\text{р. } 2050 + \text{р. } 2100)}{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2000}$	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення
3.6Рентабельність витрат	$R_{витр.}$	$\frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{витрати на виготовлення}}$	$\frac{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2000 - (\text{р. } 2050 + \text{р. } 2100)}{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2050 + \text{р. } 2100}$	Скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю витрат на виготовлення і реалізацію продукції	Збільшення
3.7Коефіцієнт реінвестування	$K_{реін.}$	$\frac{\text{Нерозподілений прибуток}}{\text{чистий прибуток}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1, \text{збільшення по р. } 1420}{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2350}$	Скільки чистого прибутку капіталізовано; скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу	Збільшення в межах, що не суперечить бажанню акціонерів отримувати підвищені дивіденди
3.8Період окупності капіталу	$T_{ок.кап.}$	$\frac{\text{Активи}}{\text{чистий прибуток}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1300}{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2350}$	За який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком	Зменшення
3.9 Період окупності власного капіталу	$T_{ок.вл.кап.}$	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{чистий капітал}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1495}{\Phi. \text{№}2, \text{р. } 2350}$	За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком	Зменшення

4. Показники фінансової стійкості

4.1 Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	R_k	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання – необоротні активи) або (Оборотні активи – короткострокові зобов'язання)	$\frac{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1495 + \text{р. } 1595 - \text{р. } 1095}{\text{або } \Phi. \text{№}1, \text{р. } 1195 - \text{р. } 1695}$	Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Наявність R_k означає не лише здатність платити поточні борги, а й можливість розширити виробництво.	Збільшення
4.2Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні обігові кошти – Оборотні активи	$\frac{R_k}{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1195}$	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення; Рекомендується значення $K_{з.в.к} > 0,1$; за [31] $K_{з.в.к} \geq 2$
4.3Маневрність	$M_{р.к}$	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий капітал}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1, \text{р. } 1100}{R_k}$	Частка запасів, тобто матеріальних,	Зменшення

робочого капіталу				виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами	Збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства
4.4 Маневреність власних обігових коштів	$M_{в.о.к}$	$\frac{\text{Кошти}}{\text{Власні обігові кошти}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1 \text{ р. } 1165}{P_k}$	Частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру	Збільшення
4.5 Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{заб.в.о.к}$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Запаси}}$	$\frac{P_k}{\Phi. \text{№}1 \text{ р. } 1100}$	Наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними	Збільшення
4.6 Коефіцієнт покриття запасів	$K_{покр.зап.}$	$\frac{\text{"Нормальні" джерела покриття запасів}}{\text{Запаси}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1 \text{ (р. } 1495 - \text{ р. } 1095 + \text{ р. } 1595 + \text{ р. } 1600 + \text{ р. } 1610)}{\Phi \text{ №}1 \text{ р. } 1100}$	Скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань	Збільшення
4.7 Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт.}$	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$	$\frac{\Phi. \text{№}1 \text{ р. } 1495}{\Phi \text{ №}1 \text{ р. } 1900}$	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел	Збільшення; за [11;12] має бути $K_{авт.} > 0,5$
4.8 Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{фін.зал}$		$1 - K_{авт}$	Ступінь залежності підприємства від зовнішніх зобов'язань	Зменшення
4.9 Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	$K_{ман.в.к}$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{P_k}{\Phi. \text{№} 1 \text{ р. } 1495}$	Частка власних обігових коштів у власному капіталі	Збільшення; Має бути $K_{ман.в.к.} > 0,5$

4.10 Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{конц.п.к}}$	<u>Позиковий капітал</u> Пасиви	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1595 + \text{р. } 1695 + \text{р. } 1700}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1900}$	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів; скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення, необхідно аналізувати в залежності від конкретної ситуації
4.11 Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	$K_{\text{ф.с}}$	<u>Власні кошти</u> Позичені кошти	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1495}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1595 + \text{р. } 1695 + \text{р. } 1700}$	Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства	За [12] нормативне значення $K_{\text{ф.с}} > 1$
4.12 Показник фінансового леввериджу	$K_{\text{фін.лев}}$	<u>Довгострокові зобов'язання</u> Власні кошти	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1595}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1495}$	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення свідчить про підвищення фінансового ризику	Зменшення за [31] $K_{\text{фін.лев}} < 0,25$
4.13 Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фін.ст}}$	<u>Власний капітал + довгострокові зобов'язання</u> Пасиви	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1495 + \text{р. } 1595}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1900}$	Частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	За [11] має бути $K_{\text{фін.с}} = 0,85-0,90$

5. Показники ліквідності (платоспроможності)

5.1 Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{\text{покр}}$	<u>Оборотні активи</u> Поточні зобов'язання	$\frac{\Phi. \text{№}1 \text{ р. } 1195}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1695}$	Характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року	Збільшення; За [11;12] критичне значення $K_{\text{покр}} = 1$; При $K_{\text{покр}} < 1$ Підприємство має неліквідний баланс. Якщо $K_{\text{покр}} = 1 - 0,5$, підприємство своєчасно ліквідує борги
5.2 Коефіцієнт ліквідності швидкої	$K_{\text{шв.лікв}}$	<u>Оборотні активи – Запаси</u> Поточні зобов'язання	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1195 - \text{р. } 1100}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1695}$	Скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінованих боргів	Збільшення; за [31] має бути $K_{\text{шв.лікв}} > 1$; у міжнародній практиці [23] $K_{\text{шв.лікв}} = 0,7-0,8$
5.3 Коефіцієнт ліквідності абсолютної	$K_{\text{абс.лікв}}$	<u>Грошові кошти</u> Поточні зобов'язання	$\frac{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1165}{\Phi. \text{№}1. \text{р. } 1695}$	Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; За [11;12] має бути $K_{\text{абс.лікв}} = 0,2-0,35$

5.4 Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	$K_{\text{деб/кред}}$	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Поточна кредиторська заборгованість}}$	$\frac{\text{Ф. №1. сума (р. 1125 - 1155)}}{\text{Ф. №1. р. 1695}}$	Здатність розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року	За [31] рекомендоване значення $K_{\text{деб/кред}} \geq 1$
--	-----------------------	--	---	---	---

6. Позиція підприємства на ринку цінних паперів

6.1 Доход на акцію	$D_{\text{ак}}$		Ф. №2. р. 2610	Скільки чистого прибутку припадає на одну просту акцію	Збільшення
6.2 Дивіденди на акцію	$D_{\text{ив,ак}}$		Ф. №2. р. 2650	Сума оголошених дивідендів, що припадає на одну акцію	Збільшення за умов достатнього реінвестування прибутку
6.3 Коефіцієнт котирування акцій	$K_{\text{к,а}}$	$\frac{\text{Ринкова ціна акції}}{\text{Номінальна ціна акції}}$	$\frac{\text{Дані ринку цінних паперів}}{\text{Дані структури статутного фонду (кількість акцій за номіналом)}}$	Відхилення ринкової ціни акції від номінальної (облікової)	Збільшення
6.4 Ціна акції	$C_{\text{а}}$	$\frac{\text{Ринкова ціна акції}}{\text{Доход на акцію}}$	$\frac{\text{Дані ринку цінних паперів}}{\text{Ф. №2. р. 2610}}$	Інвестиційна привабливість акції; умовний термін окупності поточної вартості акцій	Темп підвищення ринкової ціни мають випереджати темпи збільшення доходності
6.5 Дивідендна доходність акції	$D_{\text{д}}$	$\frac{\text{Дивідент на акцію}}{\text{Ринкова ціна акції}}$	$\frac{\text{Ф. №2. р. 2650}}{\text{Дані ринку цінних паперів}}$	Поточна рентабельність інвестованого в акцію капіталу	Збільшення за умов одночасного збільшення ринкової ціни акції

Примітки:

1. Ф 1 – Форма №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан).
2. Ф 2 – Форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіти про сукупний дохід).
3. гр.3,4 – графа 3,4. Відповідно (3 і 4 стовпчики Балансу).
4. Нормативне значення показника залежить від галузі, до якої належить підприємство, та від особливостей його функціонування.
5. * У формулах, де використовуються дані з форми №1 та форми №2, дані з форми №1 «Баланс» беруться середні за рік шляхом додавання значення показника на початок звітного періоду і на кінець звітного періоду та ділення на два.